

Рецензия

**за дисертационния труд на ас. Владимир Тонев Сунгарски,
докторант на самостоятелна подготовка в Катедрата по Романистика на ФКНФ,
СУ „Св. Климент Охридски“**

на тема:

**L'antihéros dans les romans chevaleresques français du XIIe et du début du XIIIe siècle :
rôle et évolution**

**(Антигероят във френските рицарски романи от XII и началото на XIII век: роля и
еволюция)**

**Дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен „доктор“
в професионално направление 2.1 Филология,
Литература на народите от Европа, Америка, Африка, Азия и Австралия,
Стара френска литература**

Рецензент:

проф. дфн Весела Кирчева Генова

Катедра по Романистика, Факултет по класически и нови филологии, СУ „Св. Климент Охридски“

Член на научното жури по процедурата (заповед № РД-38-175 от 21.3.2025 г.)

1. Данни за процедурата

Съставът на научното жури е утвърден със Заповед № РД-38-175 от 21.3.2025 г. На първото заседание на научното жури, проведено на 27.3.2025 г., бяха определени председателят на журито, рецензентите и авторите на становища, срокът за представяне на рецензиите и становищата, както и датата на публичната защита на дисертационния труд. Бях избрана за председател на журито и ми беше възложено да изготвя рецензия за труда.

След запознаване с приложената от докторанта справка за изпълнение на минималните национални изисквания по чл. 1а, ал. 1 от Правилника за прилагане на ЗРАСРБ за придобиване на ОНС „доктор“ членовете на научното жури излязоха със заключението, че ас. Владимир Сунгарски отговаря напълно на тези изисквания. Въз основа на предоставената справка за липса на плагиатство членовете на журито се произнесоха с решение за липса на такова в дисертационния труд. По процедурата няма допуснати нарушения.

2. Данни за докторанта

Ас. Владимир Сунгарски притежава магистърска степен по френска филология от Катедра по Романистика“, СУ „Свети Климент Охридски“ (2002 г.). През периода 2002 – 2004 г. преподава френски език в УАСГ, а от 2010 до 2012 г. води курсове по френски и бизнес френски в „Кинтекс“. От 2004 г. е асистент в Катедра по Романистика, специалност „Френска филология“ в СУ, където води различни курсове, сред които специализирани часове по практически френски език ниво C1-C2, а също така разработва и води дисциплината „Бизнес френски език“.

Ас. Сунгарски се ангажира активно и в извънаудиторна учебна дейност. Между 2017 и 2024 г. той е ръководител на екипа от СУ в рамките на кампанията „Избор Гонкур България“. Участва и в университетски научни проекти, сред които трябва специално да се отбележи активното му действие в проект за документален филм по повод 100-годишнината на специалност „Френска филология“ в България (проект ФНИ 80-10-107 от 2023 г.). Владимир Сунгарски е активен преводач и редактор на хуманитарна и художествена литература и автор на два исторически романа (2011, 2024 – под печат).

3. Данни за дисертационния труд и автореферата

Представеният дисертационен труд е написан на френски език. Към него са приложени два подробни автореферата съответно на френски и на български език. Трудът съдържа 466 физически страници (или 772 стандартни страници). **Структуриран** е във въведение, три части, всяка от които съдържа по две глави, заключение и библиография. *Намирам така представеното съдържание за добре обмислено и структурирано, адекватно съответстващо на разработването на темата и проблематиката на дисертационния труд.*

Въведението представя обекта и предмета на изследването, формулира научните хипотези, уточнява проблематиката, свързана с антигероя. Владимир Сунгарски си поставя за задача да изследва характерните черти на персонажа на артурианския антигерой в ранните френски рицарски романи от XII и началото на XIII в., като тръгва от образа на сенешала Ке, без обаче да се ограничава само до него. Той постулира като хипотеза важната функция на антигероя в т.нар. „рицарска триада“ и функционалната необходимост от този персонаж, чиято еволюция пряко отразява еволюцията на самия рицарски роман. *Още тук става ясно, че авторът няма да се ограничи с описателно наратологично изследване на персонажа на антигероя, а ще задълбочи плодотворно своя анализ.*

Във въведението е отредено важно място и на методологията на работа, основана върху класическата наратология (Проц, Греймас, Бремон, Амон и др.). Тук авторът въвежда новаторско структуриране на нивата на анализ в три оси: квалификативна, функционална и релационна. Представени са корпусът и структурата на изследването. Много обхватният корпус включва на първо място четири от петте известни днес рицарски романа на Кретиен дьо Троя. Към тях се добавят по-късни рицарски романи, структурирани в три големи групи: „серия на Граала“ (три романа в стихове и в проза), „серия Говен“ (6 романа) и голяма част от романите от цикъла „Ланселот-Граал“ в проза. *Изследването, анализирането, структурирането на заключенията върху такъв колосален корпус*

свидетелстват за многогодишен упорит труд, който изисква, освен много време и усилия, развити умения за анализиране и обобщаване и стриктна организираност.

В своята цялост въведението ясно и прецизно въвежда и ситуира изследването.

Двете глави от **първата част, озаглавена „Контексти“** (стр. 18 – 84), са посветени съответно на критическия и естетическия контекст на предмета на изследването. В **първата** е представен научен обзор на актуалното състояние на проучванията върху антигероя в рицарския роман и върху образа на Ке, както и първоначална класификация на героите в артурианските романи, въз основа на която ще се осъществи по-нататъшното изследване. *Глава 1 е важна и необходима за контекстуализирането на изследването и за обосноваването на неговата новаторска и оригинална същност. От критичното представяне на научните обзори в нея става ясно, че авторът има ясна визия за своите изследователски позиции и очаквани резултати.* **Втората глава** е посветена на историческия, естетическия и литературния контекст от времето на Кретиен дьо Троя – необходим предварителен етап, тъй като се изследват произведения отпреди близо девет века, от съвсем различна историческа епоха и със специфична естетика. В нея се представя и самият централен за изследването персонаж на Ке, какъвто е създаден и съществуващ отпреди Кретиен дьо Троя. *Докато тази контекстуализация без съмнение е полезна и необходима, смятам, че при бъдещото подготвяне на труда за издаване тя би могла да се съкрати, като се изключат от нея добре известните на медиевистите елементи и се оставят само сбито представени основни етапи, характеристики и тенденции.*

Втората и третата част от труда, които са и най-обемистите (стр. 85 – 411), са посветени на непосредствените анализи и проверки на научните хипотези на кандидата.

Втората част (стр. 89 – 251) е озаглавена „Антигероят в романите на Кретиен дьо Троя“. В **глава 3** са представени основните характеристики на антигероя при този автор, който е основно персонажът на Ке. Проследен е процесът на „деградирането“ (дегероизирането) на героя и различните тълкувания на причините за това, но и важните за еволюцията на рицарския роман последици от това деградиране. *Тук разсъжденията около ангевинизацията на Ке ми изглеждат интересни, макар и може би недостатъчно обосновани; въпреки, обосновката им би била трудна, дори невъзможна с оглед на разстоянието във времето и липсата на достатъчно писмени свидетелства. Въпреки, авторът за щастие не се опира прекомерно на тази концепция.*

В **глава 4** от втората част (стр. 125 – 251) се съдържа основният анализ на антигероя в романите на Кретиен дьо Троя по вече зададените във въведението три оси: квалификативна, функционална и релационна. Владимир Сунгарски удачно и новаторски структурира характеристиките на персонажите в антитетични изотопии, като отчита и интензивността им на проявление (честота + евентуална субективност/нюанс), и въз основа на това изгражда оригинални „портретни карти“ на персонажите, които онагледява с графики тип „радар“. Този подход му позволява успешно да систематизира, съпостави и анализира многобройните им атрибути и да предложи ясна и нагледна визуализация на резултатите. *Намирам го за много успешен, новаторски и напълно приложим и отвъд полето на средновековната литература в много по-широкото поле на наратологичните изследвания. Въпреки, атрибутивните карти не просто изброяват положителни/отрицателни черти, а привеждат и цитати от четирите романа в*

подкрепя на посочените характеристики. Вижда се колко задълбочено и научно добросъвестно е работил авторът върху текстовете на Кретиен дьо Троя.

По същия начин авторът процедира и при анализа на функциите, отново разделени на положителни и отрицателни и онагледени вече с малко по-различен модел на графиките. Така той извежда сложния, често двойствен и противоречив функционален портрет на Ке. В анализите по релационната ос се отделя особено внимание на триадата протагонист/антигерой/„парангон“ (т.е. образцов персонаж). Въз основа на тези анализи Сунгарски достига до важно междинно заключение за значимостта на антигероя в рицарския роман на Кретиен дьо Троя: далеч отвъд функционалната необходимост от подобен индивидуален персонаж антигероят чрез своите сложни и нееднозначни атрибути и функции участва в изграждането на образите на героите и в тяхното динамизиране, а също така, осигурява свързаността (la conjoncture по израза на Кретиен дьо Троя) в композицията на романите.

В третата част от дисертационния труд (стр. 252 – 411) се анализира персонажът на антигероя в редица романи от периода непосредствено след Кретиен дьо Троя, като се следва същата методология. В глава 5 (стр. 252 – 300) се разглежда проблематиката на антигероя в две поредици от романи: 3 романа от версии или продължения на недовършения роман на Кретиен дьо Троя *Персевал* и 6 романа от „сериата Говен“, като се стига до заключение за размиване и постепенно заличаване на антитетичния характер на антигероя и начало на разпадане на „рицарската триада“. *Тук авторът включва в изследването си и кратки преразкази на романите; докато може да изглежда по-уместно тези кратки съдържания да се изведат в приложение към труда, всъщност той ги влита в анализа си и без тяхното присъствие в тялото на труда този анализ би бил труден за разбиране и проследяване. Все пак авторът би могъл да обмисли подобно извеждане на справочните съдържания на (огромните) романи в отделно приложение в бъдещо издание на труда си.*

Последната аналитична глава – глава 6 (стр. 301 – 411) е посветена на героите и антигероите в романовия цикъл „Ланселот-Граал“ в проза. Този анализ позволява да се изведат вече по-глобални и изявени тенденции в еволюцията на рицарския роман, за които свидетелства еволюцията на антигероя, като промяна в образа на рицарството, глобализирано противопоставяне герой – антигерой, категорично разпадане и изчезване на рицарската триада. Владимир Сунгарски проследява еволюцията не само на Ке, но и на останалите герои, споделящи различни атрибути и функции с него (както впрочем прави и в предходните глави). Наложили са се някои обосновани промени в списъка с квалификационните и функционалните изотопии вследствие на променените ценности в тези романи спрямо романите на Кретиен дьо Троя. Така той стига до много интересното и добре обосновано заключение за „степенувана антигероизация“ (стр. 411): рицарската триада на Кретиен дьо Троя „антигерой/протагонист/парангон“ в големия цикъл „Ланселот-Граал“ е еволюирала и се е трансформирала в степенувана антигероическа триада, а като цяло антигероичните функции се оказват прехвърлени към голяма част от Артуровите рицари.

В своето **заключение** (стр. 412 – 433) Владимир Сунгарски обобщава, задълбочава и доразвива междинните си изводи от предходните глави, като ги вписва в стройна и убедително мотивирана схема на еволюцията на ранния рицарски роман във Франция и

ролята на персонажа на антигероя в нея. Подходът на Кретиен дьо Троя, който пръв създава антигероя чрез деградиране на вече съществуващ положителен герой, се оказва плодотворен и използван широко от авторите след него. Този подход дава възможност на новия протагонист да изпъкне на фона на някогашния герой. В развитието на романа, проследено през романите непосредствено след Кретиен дьо Троя, този подход е доразвит до „степенувана антигероическа триада“ (trio antihéroïque graduel, стр. 423), която заменя рицарската триада на Кретиен дьо Троя. Персонажът на Ке изчезва, а неговите атрибути и функции са пренесени към другите персонажи; антигероят става динамична, множествена фигура, а рицарството в първоначалния си героично-авантюрен вид вече е само суета. Степенуваната антигероизация следва и отразява промяната на ценностите и идеалите в романите, с други думи, самата им еволюция. В заключението още се формулира определение на антигероя в артурианския роман (стр. 432) и се набелязват насоки за задълбочаване на бъдещи проучвания по темата.

Към труда е приложена голяма и прецизно структурирана **библиография** от 172 заглавия (21+14 корпус + 8 заглавия справочни материали + 129 критически изследвания, монографии, студии и статии на френски, английски и български език).

4.

Приноси на дисертационния труд

Авторът на труда е оформил приносите си в последната част от своето заключение. Ще ги изложа обобщени и групирани по-долу заедно с някои мои допълнения към тях:

На първо място, авторът успява да обвърже плодотворно две вече засягани поотделно, но досега несвързани в единно и хармонично цяло изследователски тематик – **персонажа на сенешала Ке и образа на антигероя** – в мащабно изследване на ролята и еволюцията на антигероя (олицетворяван на първо място, но далеч не само от сенешала Ке) във френските рицарски романи от XII и началото на XIII век. Такова изследване досега не е известно да е предприемано. На базата на своя новаторски и плодотворен подход Владимир Сунгарски убедително извежда и доказва връзката на Ке с развитието на генеричния персонаж на антигероя в средновековния рицарски роман. Като вписва Ке в общата динамика на персонажите и проследява нейните изменения, той демонстрира, първо, че персонажът на антигероя, макар и най-често асоцииран с Ке, далеч не се изчерпва с него, и второ, че този персонаж еволюира, като в своята еволюция отразява развитието на самия жанр на рицарския роман в аксиологичен план. Подобна връзка също досега не е посочвана, още по-малко анализирана в критическата литература.

На второ място, приноси са и редица резултати в **наратологичното изследване на персонажите в рицарския роман**. Авторът извежда задълбочени и стриктно обосновани наратологични характеристики на различните типове герои в рицарските романи и идентифицира важни етапи и закономерности в развитието на тези романи, отразено в това на антигероя.

Самото **изследване на антигероя** е задълбочено и обхватно, а резултатите от него са конкретни и полезни за разбирането на еволюцията на рицарския роман като цяло. Определени са характеристиките на антигероя в рицарския роман, като за целта е изследван персонажът на Ке – от основния механизъм на създаването му (а именно, деградацията)

през проследяването на атрибутите и функциите му в съпоставка с тези на другите персонажи, – и е потвърдена хипотезата за двойствеността като негова определяща характеристика. Релационните конфигурации, в които той участва, и динамиката на взаимодействията в тях са проучени и залегнали в основата на идентифицирането и на други персонажи антигерои. Проследена е еволюцията на този тип персонаж като белег за еволюцията на рицарския роман като цяло и е потвърдена хипотезата за степенуваното антигероизиране на артурианските персонажи, до което води тази еволюция. Въз основа на цялата тази изследователска работа е изведено и формулирано ясно определение на артурианския антигерой.

Не на последно място, тези приноси резултати са постигнати в резултат на също така **приносно развита методология**, основана на класическата наратология на Проп и Греймас с някои вдъхновения и от Бремон, Амон и Женет. Владимир Сунгарски изгражда и успешно използва три оригинални конфигурационни схеми за класифициране и анализиране на персонажите в романа: схема на квалификациите, схема на функциите и схема на динамичните/статичните конфигурации. Тези схеми са конструирани в полето на напрежението между положителни и отрицателни квалификации/функции, а тяхното следване води до съставянето на подробни до изчерпателност портретни карти на персонажите, оригинално и полезно онагледени чрез авторски графики тип „радар“. На базата на тази прецизна, подробна и гъвкава аналитична структура авторът е съставил богат и обхванат набор от атрибути и функции на персонажите в романа. Така развитата методология за анализ на персонажи може да бъде успешно и полезно използвана при наратологични анализи и върху други корпуси извън полето на медиевистиката.

5.

Публикации и участия в научни форуми

Владимир Сунгарски работи отдавна по темата за антигероя в ранния френски рицарски роман. За последните две години (2013 и 2014 г.) той има четири участия в конференции, като три от докладите му са на близки до дисертационния му труд теми, а също така е публикувал една студия и две статии. Тази научна активност недвусмислено свидетелства за трайния интерес и задълбочената изследователска работа на Сунгарски в областта на старата френска литература и конкретно на изследванията на рицарския роман.

6.

Заклучение

Въз основа на всичко, изложено по-горе, убедено поддържам, че се касае за **много сериозен и задълбочен медиевистичен литературоведски труд**. Очевидно по него е работено продължително и добросъвестно, изследван е огромен корпус на старофренски език, а резултатите от анализите са стриктно и нагледно систематизирани и представени. Темата на изследването не е разработвана досега. Резултатите му са новаторски и представляват сериозен принос към изследванията на средновековния рицарски роман във Франция. Трудът е написан на правилен, богат и прецизен френски език. Той може да представлява интерес и да бъде полезен не само за изследователи медиевисти в обширното

поле на хуманитаристиката, но и за докторанти, студенти и по-общо, за просветени читатели франкофони.

Бих препоръчала публикуването на труда, най-добре във френскоезично издателство, и разпространяването на информация за него в световните медиевистични среди.

Въз основа на изтъкнатите подробно по-горе достойнства на труда и на свързаните с темата публикации на автора **давам своята положителна оценка** за този дисертационен труд и с пълна убеденост предлагам на членовете на уважаемото научно жури да присъдят образователната и научна степен „доктор“ на кандидата ас. Владимир Тонев Сунгарски.

София, 29 април 2025 г.

Проф. д.н. Весела Генова